

Kunstner og kolonisator

John Whites tegninger fra Virginia

Af Jørgen Andersen

Under de skånselsløse religionskrige i Europa i slutningen af 1500-tallet fandt franske huguenotter vej over havet til den nye verden og forsøgte at bosætte sig i Florida. Men spanierne havde med Hans Hellighed i Roms billigelse monopol på oversøiske foretagender. Storm og spanske soldater satte en stopper for de franske eventyr i dette område.

Englænderne var temmelig sent på færde, men fik efterhånden farten af, hvor meget der gik deres næse forbi. Søfareren og hofmanden Sir *Walter Raleigh* udtrykte karakteristisk engelsk fortrydelighed, formuleret som indignation på verdensfredens vegne, med en udtalelse om, at Spaniens indianske guld var til fare og forstyrrelse for alle andre europæiske nationer. I London gik der farvestrålende rygter om juvelfund i Florida, og i 1584 udsendtes der en første orienterende ekspedition. Den vendte hjem med så godt et indtryk, at Raleigh året efter lod udsende en første koloni på lidt over 100 mand. Landet fik nyt navn. Spanierne havde med hellig iver opkaldt Carolinakysten efter den spanske påskedag, Pascua Florida, men de protestantiske englændere foretrak *Virginia* som kompliment til nationens overhoved, jomfrudronningen på Englands trone.

Englændernes forehavende blev fulgt med opmærksomhed af både venner og fjender. De lange rejser til ukendt land appellerede til folks griskhed efter guld, men også til deres videbegærlighed. Den berømte forlægger og kobberstikker *Theodor de Bry* i Frank-

Theodor de Bry: Selvportræt med passer og hovedskal.

furt fandt i 1580erne tiden inde til at samle alt, hvad der fandtes af rejseindtryk i ord og billeder fra den nye verden.

De Bry havde i sine yngre år måttet forlade hjem og værksted i Nederlandene, da de fanatiske spaniere indledte forfølgelserne af anderledes troende. Han hadede spanierne, som man ser af et

af hans kobberstukne blade, et spotteportræt af guvernøren i Nederlandene, hertugen af Alba, fremstillet som galskabens anfører – de Hoopman vñ narheit. Det havde været naturligt, og kronologisk rigtigt, for de Bry at begynde sin samling med de franske protestanters landvindinger i Florida. Det synes også at have været hensigten, idet han to gange besøgte London¹⁾ for at erhverve tekst og gode forlæg til illustrationer hos den franske huguenot *Jacques Le Moyne*, som Sir Walter Raleigh havde taget i sin tjeneste. Le Moyne omtales af sine samtidige som en udmærket maler – the skilfull painter – og Raleigh betalte ham øjensynlig for, at han skulle samle sine indtryk fra den koloniseringsfærd til Florida, han i 1560erne havde deltaget i²⁾. Le Moyne har selv villet publicere sine studier – purtraitures – af indianerne i Florida, og var øjensynlig ikke særlig villig, da de Bry kom for at købe dem. Det var i hvert fald først efter kunstnerens død, at salget gik i orden.

I mellemtiden havde en engelsk udgiver og litterat, *Richard Hakluyt*, henledt opmærksomheden på det mere aktuelle stof, der fandtes om englænderne i Virginia. Hakluyt var selv en utrættelig samler af materiale, som kunne give indtryk af engelsk initiativ til søs lige fra kong Alfreds sejr over de lede vikinger og til de sidste koloniseringer. Hans entusiasme har ikke været til at stå for. De Bry oplyser i sit tyske forord til rejserne, at han har erhvervet originalerne „durch den fleiss Hernn Richarten Hackluit von Ochsfurt (Oxford) dess Göttlichen Worts Predicant, der die Landschaft selbst gesehen, mir auch gerahten ich solte diss Buch in Truch aussgehen lassen“. Virginia fik førstepladsen i de Brys værk, som begyndte at udkomme i Frankfurt am Main 1590 i en smuk folio. Teksten var omhyggeligt oversat til latin, og illustrationerne var for størstepartens vedkommende stukket af de Bry selv.

¹⁾ Arthur M. Hind: *Engraving in England in the 16th & 17th Centuries*. I, 1952, p. 124.

²⁾ *The Original Writings & Correspondence of the two Richard Hakluyts*. II, p. 373 (Works issued by the Hakluyt Society, Second Series, vol. 77, 1935).

De Brys „America“ er et kulturværk af betydning, fortræffeligt illustreret, og overleveringen af virkelighedsindtrykket fra den nye verden via London til de Brys og hans dygtige sønners værksted i Frankfurt er værd at følge. I fortalen nævnes kunstneren, en vis *Johan With* – Engelländischer Mahler – og illustrationerne omtales som iagttagelser efter virkeligheden: „ad vivum expressa a Joanne With, eius rei gratia in illam provinciam annis 1585 et 1588 misso“. Ifølge dette må With have været tilknyttet ekspeditionerne som tegner og have spillet samme rolle som Le Moyne på de franske rejser.

Det er rimeligt at antage, at Johan With er identisk med en vis *John White*, hvis navn man gentagne gange er stødt på i forbindelse med koloniseringen af Virginia. Denne mand bidrager med en rejseberetning til Hakluyts „Principal Voyages of the English Nation“, en engelsk parallel til de Brys værk. Han må have kendt Hakluyt personlig og skriver brev til ham fra et sted i Irland, hvor Sir Walter Raleigh havde fået land overdraget som tak for sine fortjenester. Hakluyt aftrykker brevet¹⁾, dateret 1593, og en vedføjede beskrivelse af det andet engelske koloniseringsforsøg i 1587. White må have været administrativt begavet, for i 1587 var han koloniens leder og overhoved med 12 assistenter til hjælp, tituleret Governor and assistants of the City of Raleigh, Virginia.

Eftersom guvernør White omtaler sine kort og billeder – my pictures – er det sandsynligt, at kunstneren er identisk med kolonisatoren. Og kunstneren White må være mester for en samling udmærkede, velbevarede akvareller fra omkring 1600, som findes i British Museum. De stemmer nemlig for en dels vedkommende overens med de scener af indianernes liv, de Bry gengiver i sin Amerika-bog.

Samlingen i British Museum har ført en hengemt tilværelse. Knap 200 år efter, at de Bry havde anvendt Withs eller Whites tegninger som forlæg, blev Shakespeare-forskeren Malone op-

¹⁾ *ibid.* II, pp. 415-17.

mærksom på et album med elizabethanske akvareller på en auktion. Han skrev til en bogelskende adelsmand og foreslog ham at købe disse „75 blade, farvelagte og i det originale bind“. 14 guineas var prisen, som Lord Charlemont med glæde betalte. Trekvart århundrede senere dukkede albummet atter op på auktion, hos Sothebys, hvor de under en ildløs blev så gennemfugtede, at tegningerne smittede af på det smukkeste og så at sige dublerede sig selv. Køberen, en rig amerikaner, tilbød British Museum begge sæt, originaler og aftryk, for henholdsvis 200 og 25 guineas. Museet betalte prisen og anbragte originalerne ved siden af bogudgaven af de Brys rejser, hvor de på en måde hørte hjemme, men hvor ingen mennesker fandt på at søge efter originale håndtegninger. De er nu overført til afdelingen for Prints and Drawings, men genvordighederne er dermed ikke forbi. Den anden verdenskrig kom i vejen for en ordentlig facsimile-udgave. Et amerikansk forlag øjnede en chance og udsendte 1946 en pralende og piratisk udgave, hvor Whites værk reproduceres efter håndkolorerede fotografier og sentimentaliseres grundigt i gengivelsen¹⁾. Farverne er sukkersøde, mens Whites er sobert iagttagende, og det gamle sprogs uregelmæssige charme er klemmt ud af teksterne i et unødvendigt forsøg på at normalisere. Heldigvis er der nu en omhyggelig, anglo-amerikansk udgave på vej, besørget af museet i samarbejde med en af de førende reproduktionsanstalter i Paris.

Whites 75 tegninger er ikke alle fra Virginia; der er nogle mellemøstlige kostumestudier blandt dem og nogle skindklædte „Greenlanders“ (se s. 112), som formodentlig ikke er grønlandere, men eskimoer fra nordvestpassagen. Det er sikkert andethåndsindtryk. Endelig er der nogle piktiske (tatoverede) mænd og kvinder i samlingen. De er meget fantastiske, meget blåmalede og dekorative. De viser kunstneren fra hans mest fantasifulde

¹⁾ The New World, ed. Stefan Lorant. New York, 1946 (London 1955). Anmeldt i Times Literary Supplement 6. 5. 55 og i læserbrev 27. 5. 55.

John White: Piktisk kriger – Pictish warrior.

side, og man forstår, at de Bry sørgede for at få nogle af disse „historiske“ studier med i købet.

I British Museums samling synes man at stå overfor de Brys forlæg, men der er dog visse uligheder at lægge mærke til. De Bry gengiver en fornem frue fra Pomeiock med følgende beskrivelse: „Omtrent 20 miles fra Roanoke, i nærheden af Paquippe-søen, ligger der endnu en by, Pomeiock, tæt ved havet. De førende damer i denne by klæder sig på lignende måde som kvinderne i Roanoke. De har håret i en knude, og deres hud er farvet og

glattet med pimpsten. Omkring halsen har de en kæde af store perler, kobberperler eller polerede ben i fem-seks rækkers bredde. I den ene støtter de deres ene arm. I den anden hånd har de gerne en kalabas fuld af en behagelig drik. Deres dragt er et dyreskind, bundet dobbelt og foldet højt op under brysterne. Det når næsten ned til knæene foran, mens deres ryg er næsten nøgen. Tit ledsages de af deres unge døtre. Disse småpiger på syv-otte år går med bælt af skind, foret med mos, som når ned mellem deres ben. Så snart de når tiårsalderen, klæder de sig dog i dyreskind ganske som de ældre. Da vi forærede dem dukker og figurer, som vi havde haft med fra England, blev de meget fornøjede“.

Stykket stemmer overens med den tilsvarende akvarel i British Museum, men den lille piges alder opgives af White til otte-ti år, tatoveringerne er ikke ens, og barnets holdning helt anderledes. Måske er museets originaler alligevel ikke de Brys direkte forlæg.

Det er ikke så mærkeligt, at de Bry gerne indfører en landskabsbaggrund omkring figurerne, eller at den dygtige kobberstikker indretter figurerne efter tidens smag. Som det fremgår af hænderne og fodstillingen hos høvdingefruen fra Pomeiock er der mere stil over de Brys gengivelse end over Whites iagttagelse efter naturen. Det kan ikke undre. Derimod er der specielle afvigelser, som kun kan forklares ved, at de Bry i London har indkøbt et *lignende*, men ikke absolut identisk sæt af Whites indtryk fra Virginia. Kunstneren har formodentlig, som tidens skik var, gentaget serien flere gange for forskellige købere og fornemme beskyttere.

Tekniske afvigelser taler til fordel for denne opfattelse. Der er f. eks. i gengivelsen af fiskeruser afgørende forskelle mellem stik og forlæg. De Bry tog sig visse kunstneriske friheder, men det forandrer ikke en fiskeruse fra en simpel firkant af vidjer til en kompliceret opstilling af hjerteformer, der åbner sig ind i hinanden. Her må ligge en anden iagttagelse til grund, en vigtig iagttagelse at dømme efter de mange udsagn om, hvad kendskab til de ind-

John White: En bøvding's bustru – A cheife Herowoans wyfe.

fødtes fangstmetoder betød for kolonisternes trivsel. De Bry synes, hvis han har haft lejlighed til at vælge, at have sikret sig den interessanteste version.

Heldigvis stemmer tegningerne i British Museum overens med beskrivelser hos Hakluyt fra den første kolonisering, bl. a. et engelsk overfald på en befæstet spansk saltmine. Hakluyts ind-

De Bry: En fornem frue fra Pomeiock – Nobilis matrona Pomeiocensis.

samlede beretninger rummer overhovedet de vigtigste oplysninger om kunstneren White eller Whites liv og levned. Man får gennem hans egen beretning et livligt indtryk af vanskelighederne ved at kolonisere på den spanske armadas tid.

Whites forgænger som guvernør var en ældre, professionel soldat, der ikke havde ubetinget held med sig som administrator. Han havde ikke kunnet forhindre unødvendigt grusomme repressalier mod indianerne for småforseelser og måtte opgive koloniseringen efter et års forløb. De lidt over 100 mand, han

havde med, befandt sig godt i klimaet, men blev desperate over manglende forsyninger hjemmefra og svigtende kontakt med civilisationen.

Da bosættelsen havde varet et års tid, viste søhelten *Francis Drake* sig pludselig ved disse kyster efter at have afbrændt nogle forter i spanske besiddelser. Han havde intet med kolonien i Virginia at gøre, men benyttede lejligheden til at hilse på landsmænd. Han lovede at tage breve med til England, men humøret var da så lavt blandt kolonisterne, at flertallet insisterede på at komme med hjem. Sådan blev det. Raleigh tog dem ombord, og der var kun en uddød bebyggelse at finde, da forsyningerne hjemmefra fjorten dage senere nåede frem.

1586 gik den anden koloni i land, 150 mænd og kvinder under ledelse af John White. Hans navn står øverst på en bevaret liste over koloniens medlemmer, og blandt kvinderne er det Whites datter, som nævnes først. Hun var gift med en af guvernør-assistenterne og blev mor til det første barn, der fødtes i den nye koloni, en datter som nødvendigvis fik navnet Virginia.

Erfaringerne havde vist, at forbindelsen med hjemlandet var vigtig for moralen, og der blev lagt stærkt pres på White, for at han – nu da kolonien var nået ud i sikkerhed – skulle rejse hjem og sørge for forsyninger. Det gjorde han, men modstræbende og først efter at der var opsat et dokument fra „friends and countrymen, the planters of Virginia“ derom. Måske har han anet, hvor galt det kunne gå. Ved hjemkomsten krydsedes hans planer bestandig. Ingen krigsduelige skibe fik lov at forlade England, mens armadaen var i vente. Raleighs finanser var forringet, een ekspedition måtte vende om, og da White endelig i 1590 fik skibslejlighed, var det med en privat udstyret handels- og piratflåde, hvor man ikke tog højere ordrer tilfølge, men koldblodigt i sidste øjeblik nægtede at tage nogen eller noget med til Virginia udover White og hvad han kunne have med sig i en skibskiste. Den lille flåde var ude efter spansk bytte og brød sig fejl om en

håndfuld kolonisters skæbne, selv om sømændene indvilgede i at lede efter deres landsmænd, da man efter mange svinkeærinder nåede Virginia.

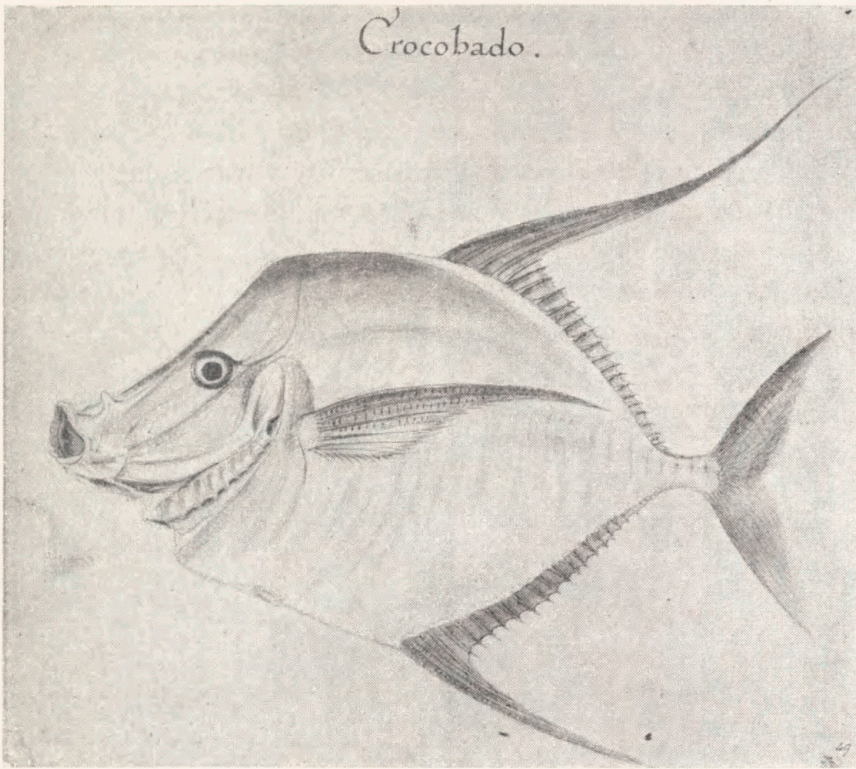
Guvernør Whites ensomme rejse ud til dem, han i armadaens tid ikke havde kunnet nå, er en gribende beretning. På opfordring fra den utrættelige Hakluyt lader White høre fra sig i 1593. Han ønsker at opfylde et løfte, han har givet Hakluyt under et samvær i England og vedføjer beretningen om den ulykkelige undsætningsfærd¹⁾.

Ankomsten tegnede så lyst. Skibene nærmede sig kysten ved Chesapeake Bay 15. august 1590. De gik til ankers, og man observerede en vældig røg fra Roanoak-øen „nær det sted, hvor jeg efterlod vor koloni i året 1587“ fortæller White.

Den følgende morgen får overkanoneren ordre til med mellemrum at lade en kanon affyre for at påkalde opmærksomhed. Men den ventede reaktion udebliver. Landgangsholdet finder intet spor af mennesker. To både sendes ind næste dag, men kæntrer over revet, og syv mand omkommer, deriblandt skibslægen. I det begyndende mørke manøvrerer man en kvartmil forkert. Et ildskær viser sig i skoven, og „da vi var lige ud for det, lod vi det lette anker falde og lod blæse et kaldesignal på trompet og derefter mange velkendte engelske melodier og sange, og vi råbte ind på venlig måde, men fik intet svar“. Ved daggry finder man kun græs og trøsket træ i brand på en ubeboet plet. Langs stranden er der friske fodaftryk. Nogle indfødte har rekognosceret i nattens løb.

Først ved øens nordspids finder man en slags meddelelse fra de forsvundne, et CRO skåret ind i barken af et træ. Kolonien må være flyttet ind i landet. Men der var intet tegn til, at det er sket under flugt. Man havde aftalt et kors til at angive, hvis kolonisterne følte sig truet, men dette korstegn var intetsteds at se. Blot CRO og lidt længere borte hele navnet CROATOAN.

¹⁾ Richard Hakluyt: *The Principal Navigations*. VIII, 1903-05 (Works issued by the Hakluyt Society, First Series).

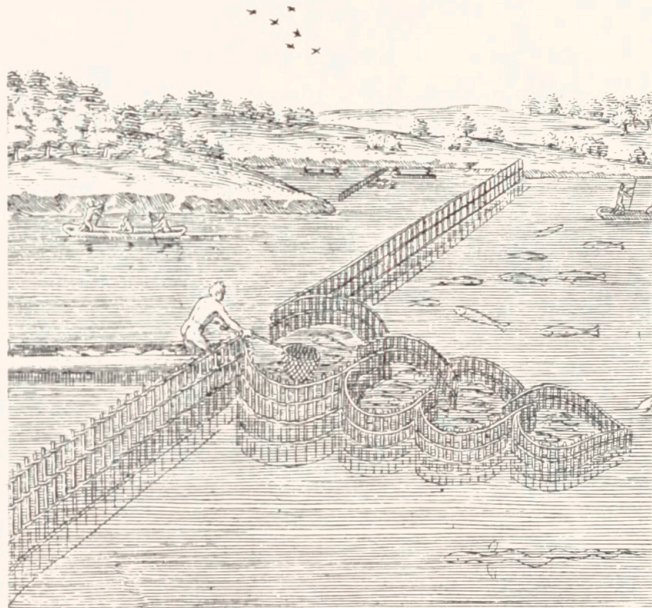

John White: Crocobado, en tandfisk.

Et par af søfolkene graver nogle skibskister fri af sandet. Ved nærmere eftersyn finder man fem, „og af dem var tre mine egne, og rundt om stedet lå mange af mine ting ødelagt og itubrudt, og mine bøger revet ud af bindene, rammerne om nogle af mine billeder og kort rådne og ødelagt af regn“.

Her hvor beretningen er mest spændende, og hvor den tragiske afslutning anes, finder man også den spændende bekræftelse på kunstnerens og administratorens identitet. „My pictures“ – her kan næppe være tale om andet end billeder af den art, vi kender fra British Museum i det album, man nu med sikkerhed tør tilskrive White.

At dømme efter de omhyggelige kort over Virginia har John White været uddannet som kartograf. Kunstnerens stil er der mindre grund til at hæfte sig ved. Sobert, med engelsk omhu, fastholder han sine indtryk af fugle, fisk og frugter og af de indfødtes udseende og levevis. Formålet har været praktisk. I den ledsagende tekst tales der flere steder om kunstnerens indsamling

Fiskeruse, udsnit af de Brys stik af de indfødtes fiskefangst (se s. 100).

af viden i billeder. „Foruden dem, der allerede er nævnt, har vi fanget og spist såvel som tegnet billeder af mange forskellige slags vandfugle og sytten slags landfugle. Vi har set og spist endnu flere, men har ikke haft tid til at tegne billeder af dem“. Om nogle sjældne fisk hedder det: „Jeg kender kun deres navne på landets sprog. Men vi lavede billeder af tolv forskellige slags fisk, mens vi var der“.

Der er skorpioner og svalehalet sommerfugl, der er skild-

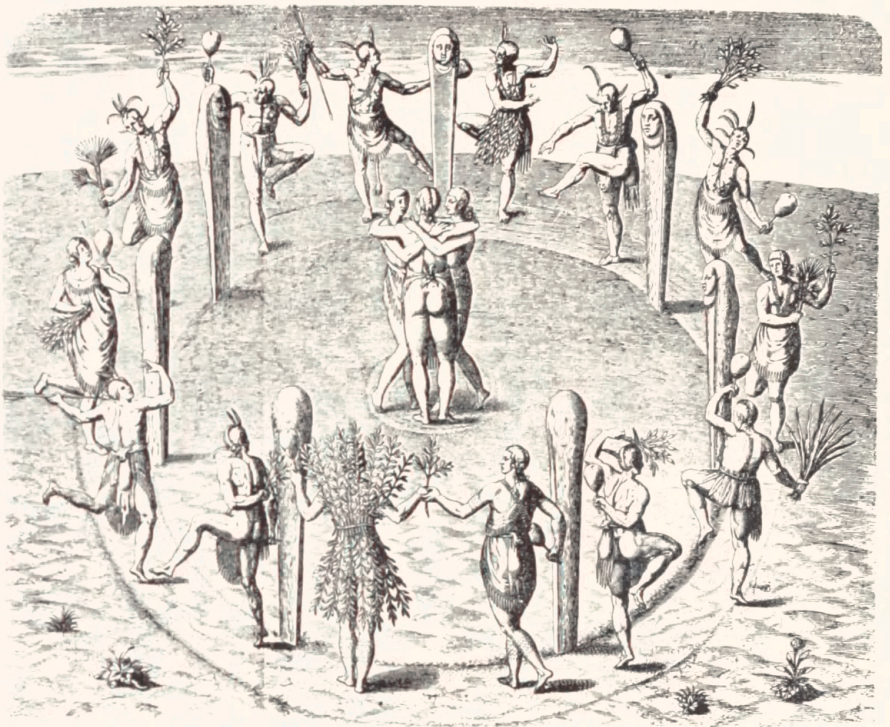
padder og krabber, alligator, flamingo og brun pelikan blandt Whites akvareller. Der er sjældne tandfisk, flyvefisk og karavelfisk. Og der er mange plante-studier.

Teksten til Virginia-bogen var forfattet af en matematiker og naturvidenskabsmand, der allerede som ung magister fra Oxford var blevet Raleghs lærer i matematik. Han var med som koloniens videnskabelige kraft og som optegner af facts. Whites tegninger er blevet til i nært samarbejde med denne nøgterne iagttager, *Thomas Hariot*, der skulle udvikle sig til at blive en af Englands førende naturvidenskabsmænd.

Det er i Hariots „Kort og sandfærdig beretning om Virginia“, at man finder den første engelske beskrivelse af tobaksplanten og af indiansk piberygning. Hariot noterer sig de gavnlige virkninger, rygningen synes at have på indianernes helbredstilstand, og bemærker, hvorledes de ofrer tobak ved indvielse af nye fiskeruser eller ved henvendelse til guderne, „hvor de samtidig pludrer sære ord af sig og fremstøder meningsløse lyde“. Hariot er for skeptisk en ånd til at trænge videre ind i indianernes mytologiske forestillinger, men har dog efter eget udsagn holdt palaver med indfødte præster.

White har portrætteret præster og høvdinge og fornemme indianerfruer med deres børn. Han har scener med kanobygning af træstammer, der brændes hule med ild, og indianske fiskefangster med de vigtige ruser tydeligt tegnet. Han har malet de indfødtes huse, et vue ned ad hovedgaden i Secota, og viser et optrin fra dansepladsen under en religiøs ceremoni: „Tre af de smukkeste jomfruer med armene om hinanden drejer sig rundt og rundt i kredsens midte“, oplyses det. Og White noterer på sin tegning, hvorledes dansepladsens pæle var udskåret med menneskehoveder i toppen – posts carued on the topps lyke mens faces.

På Whites større, panoramiske tegninger er der omhyggeligt noteret, hvilke lokaliteter man har for sig, høvdingegrav o.l. Han har interesseret sig mere end Hariot for de indfødtes tro og

De Bry: Jomfruernes dans – Virginiensium saltandi ratio solemnibus festis.

besøgt og beskrevet et af de fyrstelige begravelshuse, hvor de prominente døde ligger i tørret tilstand under opsigt af en lille gud – their Kywase, which is an Image of woode keeping the deade.

Det er ingen overdrivelse, når de Bry enthusiastisk (i Hakluys oversættelse) kalder Whites værk „A vistorye (trykfejl for history) so rare as I thinke the like hath not been heard nor sene“. Han yder sit allerbedste efter disse forlæg, og som forøgelse af den menneskelige viden om verden må de have interesseret den kloge forlægger og hans kreds.

Oversættelsen af teksten havde de Bry betroet en af sine videnskabelige venner. „Jeg har foranlediget den gengivet på meget godt fransk og latin med bistand af en udmærket ven af mig“.

Denne lærde ven, botanikeren *Charles de L'Escluse*, kunne mere end oversætte. Naturvidenskaben var hans egentlige felt. Som så mange andre protestantiske intellektuelle havde han måttet gå i landflygtighed og havde fundet et fristed i Antwerpen, hvor han kunne dyrke sit fag. Han havde besøgt London for at se, hvad de engelske rejsende havde hjembragt af hidtil ukendte plantearter. Milieuet i Antwerpen var uhyre stimulerende, og L'Escluse kunne regne kapaciteter som geografen Ortelius og forlæggeren Plantin blandt sine venner. Men i London tilførte de lange rejser videnskaben noget nyt. Fra Vestindien havde man ført sjældne eller ukendte planter som tobak, sød kartoffel og agave hjem til London. Selve førsteministeren Lord Cecil havde ved sin London-residens i Strand en have, der var berømt for sine sjældne eksotiske vækster. En af L'Escluses universitetskammerater havde beset denne, og L'Escluse tog selv over i 1581, da Drake var vendt hjem fra sin jordomsejling. Den franske naturforsker omgikkes både et af ekspeditionens medlemmer og ekspeditionens chef, Drake selv¹).

Der er en ejendommelig sammenhæng og gensidig tiltrækning mellem naturvidenskaben og de store søhelte i Elizabeth-tiden. Disse søfarere, som blev imperialister for eventyrets skyld og for profitten og Englands ære, var sig bevidst, at det gjaldt om at fastholde og bearbejde den dyrt betalte viden. Derfor mødtes de med kosmografer og herbalister, derfor sendte de folk som matematikeren og astronomen Hariot og kunstneren John White afsted. De var praktisk indstillet og dog betaget af den nye viden om verden. En digter, som tilhørte Raleighs kreds, taler om at søge den dybe kundskab – the deepe search of knowledge. Det farlige og uudforskede tiltrækker ham²).

Naturligvis er der forskel på at beskrive flora og fauna, som

¹) The Original Writings & Correspondence of the two Richard Hakluyts. 1935. I, pp. 45-46.

²) Chapman's forord til „The Shadow of Night”, 1594, citeret i F. A. Yates: A Study of Love's Labour's Lost. 1936.

White gjorde, og at søge himlens hemmeligheder udforsket. Men tiden opfattede den art kundskabsøgen under ét. Hakluyt berømmer netop, i en tilegnelse til Raleigh¹⁾, en af sine forgængere i rejselitteraturen, fordi han efter at have beskrevet plantevækster m. m. stiger direkte til himlen – „hvem har mere guddommeligt end han beskrevet klimaforholdenes omskiftelighed, vindenes mange former, tyfonernes rasen og årets vekslen, kold, varm, tør, våd, med stjernernes skjulte bevægelser og deres indflydelse?“

En vis intellektuel rastløshed præger de første tiår af 1700tallet i England, specielt en digter som John Donne, hvis brudte og flertydige form synes at forudsætte tvivl på et hidtil accepteret, enstrengt og harmonisk univers. Verden er blevet gammel, ræsonnerer Donne, den duer ikke længere, siden man søger så mange nye. En ny filosofi drager alt i tvivl . . . alt er itu, al sammenhæng forsvundet. Solen kan ikke beskrive sin fuldkomne cirkel eller holde sin kurs en tomme lige ud, for dér, hvor den idag stod op, kommer den ikke mere, men med en undvigende linje stjæler den forbi det punkt og bliver slangebugtet²⁾.

Det er planeternes ellipseformede kredsløb, det er Keplers korrektion af det gamle verdensbillede, efter hvilket solen løb i en perfekt cirkel, der spiller ind som en uro i digterens bevidsthed. Donne var en søgende ånd ligesom Sir Walter Raleigh, der i sine sidste leveår indsattes i Tower og anklagedes for atheisme. Virginias kolonisator lod så et laboratorieskur indrette i haven, hvor han under sit lempelige fangenskab kunne anstille fysiske eksperimenter og mødes med sine naturvidenskabelige venner, deriblandt Hariot, matematikeren, der som ungt menneske havde samarbejdet med John White på Virginias beskrivelse³⁾.

¹⁾ The Original Writings & Correspondence of the two Richard Hakluyts. II, p. 358 og p. 364.

²⁾ John Donne: An Anatomy of the World - The First Anniversary. I. 213 ff. (Poems of John Donne ed. Grierson, 1945) og J. B. Leishman: The Monarch of Wit. 1951, Chapter V.

³⁾ E. Strathmann: Sir Walter Raleigh, a Study in Elizabethan Scepticism. New York 1951.

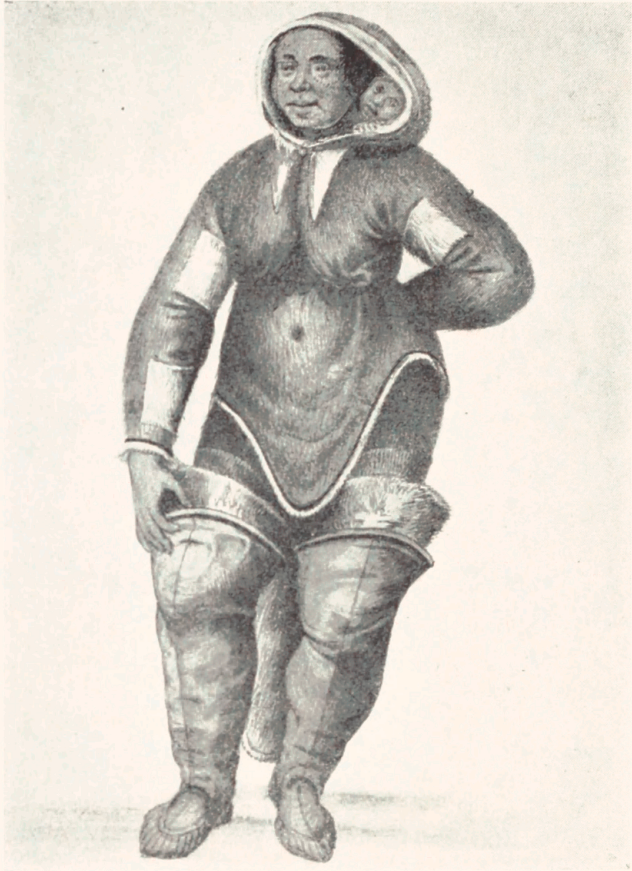

John White: Ved måltidet – Theire sitting at meate.

En vis moderne skepsis slog igennem i denne tid, stimuleret af den nye astronomi, af religionskrigene, af Montaignes skeptiske livserfaring, men også af den nye viden om verden, de elizabethanske rejsende havde bragt hjem¹). En vis relativitetens og sammenligningens ånd gjorde sig gældende, selv overfor de primitive og overtroiske folk, man lærte at kende²). De overgår os i mange ting, indrømmer de Bry i sin fortale til Hariots beretning, deres måde at spise på er langt klogere og mere mådeholden end vor, og de viser det største snille ved – uden hjælp af metalredskaber – at forfærdige så smukke ting, som man næppe kunne forestille sig, dersom ikke englænderne havde bragt vidnesbyrd derom med tilbage fra deres rejser i det land.

¹) Marjorie Hope Nicholson: *The 'New Astronomy' and English Literary Imagination* (Studies in Philology. Vol. XXXII, p. 432 ff.)

²) Jfr. Francis Bacon: *On Plantations*. Essays, no. XXXIII.

John White: Eskimoisk kvinde med barn – Greenlander.

Stimuleret af sit forlæg går de Bry så vidt som til, lige efter beretningen om Virginia, at publicere John Whites tegninger af Pikter, d. v. s. de temmelig gådefulde kelterstammer, som længe før romertiden havde befolket England. Så kunne læserne sammenligne ikke blot mellem kulturfolk og primitive, men også tilbage gennem tiden i kulturlandets historie. Det er en moderne ånd, der her manifesterer sig, det er en etnografisk betragtning, den kloge de Bry anstiller, stimuleret af sine indkøb i London.

I denne kosmologiske sammenhæng hører kunstneren White hjemme. Ligesom Hariots Virginia-beskrivelse var kort og eksakt, en registrant over alle forekomster, man havde noteret sig af mineralogisk, zoologisk eller botanisk art, sådan var Whites indsats eminent praktisk, kunst i opdagelsens tjeneste, stimulerende for en tid, hvor mange gamle mytologiske forestillinger måtte vige for ny viden.